
ბუნებათმცოდნეობისა და გარემოს დაცვის ეკონომიკა – ECONOMY OF NATURE US E AND ENVIROMENT PROTECTION

Ramaz Abesadze

Doctor of Economic Sciences, Professor

Nana Bibilashvili

Doctor of Economics

ECONOMIC PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

DOI: 10.36172/EKONOMISTI.2021.XVII

Annotation. *The European Union plays a major role in solving the world's environmental problems. The paper examines nature protection policies and legislation in the EU; EU Environmental Action Programs and EU environmental institutions*

Keywords: *The European Union; Sustainable development; Environmental protection; Environmental policy; Maastricht Treaty; Amsterdam Treaty.*

Introduction

One of the global problems of the XXI century is the problem of environmental protection. In the past, nature was used to meet the growing needs of human beings without any restrictions, which brought humanity to the brink of disaster. It is necessary to make fundamental changes in all elements of the economic system in order to avoid global environmental problems.

At the present stage all over the world, individual countries, international organizations are looking for ways out of this impasse. Examples of this are the setting and implementation of sustainable development goals and objectives, the processes of formation of “green” and “circular” economics, etc.

It can be said that the economy is moving to a new technical, technological, institutional and so on stage due to the need to take into account environmental requirements. Otherwise human society is in danger of catastrophe.

The EU has a leading position in solving this extremely difficult problem in the world and plays an important role.

EU policy and legislation in the field of environmental protection

Environmental policy in the EU is developed taking into account the specifics of regions and countries. Once the policy has been developed, the EU member states will finance and implement the adopted policy.

At present, the EU has the right to cooperate internationally in the field of environment, although initially (at the time of its establishment) this right was granted only to a single member state.

Due to the aggravation of the environmental crisis and the fact that environmental problems have no state border, it became necessary to carry out environmental measures at EU level. In 1972, the Council of Heads of Government of the Member States of the European Union decided to extend the powers of the European Union, including on ecology. It has acceded to various international conventions in the field of environment. The development of unified policies, legislative acts and norms, empowerment of EU institutions in this area has begun [Матвеева Е.Б.. 2010].

Subsequently, the EU's role was significantly expanded, first under the Maastricht (1992) [Maastricht Treaty 1992] and then the Amsterdam (1996) [Vanhoonacker S. 2012] treaties, which made sustainable development the main objective of the Union. The main objectives of the EU environmental policy are also: protection of the environment and human health; Rational use of natural resources; International Ecological Cooperation. Principles of EU environmental activities have been developed: the principle of subsidiarity, according to which the Union should carry out environmental activities in areas where a single country can not resolve the issue; Principle of warning action, which implies warning; Prevention of environmental pollution; The precautionary principle, according to which preventive measures should be taken even in the presence of an expected hypothetical ecological threat; Principle of liquidation and compensation for damage to the environment. In case of impossibility of avoiding the damage, minimize the damage and limit its spread, finally eliminate its consequences; The principle according to which compensation is paid to those who have caused damage to nature; Compensation for damages resulting from the destruction of the source of the damage; The principle of integration, which includes the involvement of environmental issues in solving other problems. Areas of general competence were recognized: climate change; Violation of the ozone layer of the Earth; Decrease in biodiversity; Reduction of technical accidents; Freshwater resources management; Degradation of forests; Coastal Zone Management; Waste production and disposal, city ecology.

Environmental law[Среблов А. Л. 2010] is an integral part of EU law, created as a result of integration processes, it is in line with the law of international and member states. However, the legal acts of the Union have greater force than the legislative acts of the member states. The main legal act in the field of environment is the special section of the EU Treaty on Environment, where: Objectives and principles of environmental policy; The high level of environmental protection is regulated, however, some exceptions are allowed due to the peculiarities of the regions; The legal basis of nature protection measures and procedures is presented; Allows Member States to take more stringent nature protection measures, of which they must notify the European Commission.

In general, the EU treaty reflects the problems of environmental protection quite well. It states that the EU strives for harmonious, balanced and sustainable economic development, with a high level of environmental protection.

The main areas of EU directives on the environment are: air and water quality management; Nature protection; Waste management; Chemicals management; Genetically modified organisms, etc.

Many normative acts (directives, etc.) deal with water and air quality control, waste disposal, industrial discharges, biotechnology safety, noise reduction, and other spheres. EU member states adopt these directives for strict implementation, which has a positive impact on the environmental status of these countries.

EU Environmental Action Programs

Since 1972, the EU has been developing **environmental action programs**. The Council of Europe adopted the **first EU Environmental Action Program (EaP1)**, covering the years 1973-1977. Goals, objectives, principles and priority directions of ecological activities were defined. The program also contained a number of key elements of the concept of sustainable development adopted by the UN since the 1990s. A number of acts were also adopted in 1973, which reflected at the EU level the procedures for assessing the negative impact on the environment, emission standards, etc.

The Second EU Environmental Action Program (EaP2), covering the years 1977-1981, was a continuation of the first, which also focused on water and air quality and waste issues. The crises of 1975-1978, 1981-1983 significantly reduced the results of the implemen-

tation of this program, but, nevertheless, they played a major role in the implementation of the EU environmental policy.

The Third Environmental Action Program (EaP3), covering the years 1981-1986, reflects significant changes in the EU's environmental policy. It is more closely related to the domestic market. It set out for the first time the overall environmental strategy and action of the Union, which is aimed at preventing and not managing losses. It indicates the need to harmonize standards, etc.

In The fourth Environmental action Programme – EaP (1986-1993)) recognized the shortcomings of existing programs and reflected further positive changes in environmental policy. In particular, the environmental factor was first recognized not as a mere addition to the production process, but as an integrated part of it. This specifically meant reducing the energy- and material capacity of products, minimizing waste. "Sectoral approaches" to environmental protection were developed through environmental impact analysis of individual sectors. Incentives - taxes, subsidies, trade permits were first identified. In this program, environmental policy is perceived not as a separate but an integral part of economic decisions.

The EU's Fifth Environmental Action Program (EaP5) (1993-2000)), entitled "Towards Sustainability", was developed in parallel with the implementation of the Rio Conference and Agenda 21 (1992). Its main task was to adopt a sustainable development model for the Union, with environmental issues at the forefront, especially for the poor, as they are most vulnerable to pollution and environmental catastrophes. Its main innovative elements also include: realization of the main goals of sustainable development; Focusing on the most polluting sectors (transport, energy, agriculture, etc.); Introduction of new market instruments for environmental stimulation; Public awareness; Reducing emissions of pollutants in the short and long term; Two priorities of this program can be distinguished: transition from traditional approaches (elimination of negative consequences) to new approaches (pre-actions - warning of expected results; Integration of environmental policy with economic sector policies; New approaches were also reflected in the concerted use of tools used in environmental policy. These tools are: introduction of legislative environmental standards, integration of environmental policy with sectoral policy, territorial planning; Economic (encouraging the ecology of production and consumption, internalization of economic costs); Horizontal (dissemination of information about negative impact, education, research) and financial (taxes, fees). The following categories of market instruments have been developed by the program: Taxes; Benefits that encourage sustainable production systems and the production of eco-products; Environmental audit.

The EU Sixth Environmental Action Program (EaP6 (2002-2012)), entitled "Our Choice - Our Future", addresses environmental issues such as climate change, biodiversity and over-consumption of existing legislation. Together it requires a broader approach. Attention should also be paid to key issues such as pesticide, resource, recycling, soil, urban, marine and fresh air problems. The basic conceptual and practical basis of this program is: High degree of implementation of environmental legislation in the EU; Full integration of the principles and objectives of environmental policy with other policies to be pursued; Ensuring active dialogue and transparency of information with the whole society; The EU Seventh Environment Program (2012-2020) sets out three key objectives: to protect, preserve and reproduce natural capital; Transform the union economy into a resource-saving, environmentally friendly and competitive low-carbon economy; Protect the citizens of the Union from the risks of health and well-being from the environment.

The Seventh Environmental Action Program - EaP6 [Seventh...3013; Environment.. 2020] seeks to drive sustainable economic growth by integrating resource efficiency across policy areas, such as waste, industry, raw materials and agriculture. It marks an important turning point in EU environmental policy, which previously focused on specific environmental issues in isolation. sets out nine priority objectives for EU environment policy up

to 2020. One of the priorities is to turn the EU into a resource-efficient, green and competitive low-carbon economy.

As a result of the implementation of programs, air, water and soil pollution has significantly been reduced. Today, EU citizens enjoy some of the best water quality in the world and over 18% of EU's territory has been designated as protected areas for nature.

Work on the EU's 8th Environment Action Programme (EaP8) has begun [**For the European...**]. The 8th EaP will serve as a guide for environmental and climate policymaking and implementation until 2020. The six thematic priority objectives of the 8th EAP concern greenhouse gas emissions reductions, adaptation to climate change, a growth model that gives back to the planet more than it takes, a zero-pollution ambition, protecting and restoring biodiversity and reducing key environmental and climate pressures related to production and consumption.

Four so-called "activators" will help Europe achieve these goals: Best implementation of legislation; The best information as a result of improving the knowledge base; More and more reasonable investments in the field of ecology; Full reflection of environmental requirements and considerations in policies.

EU environmental institutions

Ecological questions concern the highest institutes of the the European Union: European Parliament, European Commissions, European Court, etc. Also in 1993, a special body was established - the **European Environment agency - (EEA)**, and in 1994 its partner, **European Environment Information and Observation network (EIONET)**, which collect, process and analyze information on the state of the environment on the continent of Europe, as well as relevant measures. The European Investment Bank, the Regional Committees and the Committee on Economic and Social Affairs are actively involved in the activities of these organizations.

The European Investment Bank mainly provides loans, loans and guarantees in the field of nature protection and sustainable development to the EU and its regions.

In 1981, **Directorate-general for the Environment of the European Commission** was established within the European Commission. The main directions of its activities are: solving common environmental issues; Advising the European Commission on environmental issues; Processing and analysis of reports and other documents submitted by the European Environment Agency and other organizations; Analysis of possible financial costs incurred in nature conservation activities; Ensure the implementation of harmonized environmental policies in the countries of the Union and the observance of its requirements; Harmonization of member states' environmental legislation; Support for the environmental education system; Realize and support information exchange and knowledge dissemination.

There are many standing committees in the European Parliament that draft legislation and engage in a variety of activities in the field of environment and nature conservation. For example: Commission for Environment, Health and Consumer Protection (Nevi). It is the most important commission, as it covers the largest area of legislative activity on environmental issues and exercises control over the implementation and implementation of legislative acts; The Commission on Civil Liberties and Rights, Justice (LGB), which protects human rights, including environmental rights; The Committee on Economy and Finance (ECon), which, among other issues, deals with the assessment of nature conservation measures and the sale of nature conservation equipment, etc.; Legislation and internal market Commission; Industry, Foreign Trade, Energy and Research Commission (ITRE), which is engaged in scientific research activities - new energy and resource savers, introduction of nature protection technologies, energy and nuclear safety, as well as international trade in nature protection technologies; The Commission for Agriculture and Urban Development (AGRC), which will study the issues

of rational management of agriculture, sustainable development of cities and megacities; The Fisheries Commission (PECh), which deals with the rational use of fish resources; The Commission for Regional Policy, Transport and Tourism (GTT) carries out activities in the field of regional environmental policy and transport safety; Committee on Culture, Youth, Education, Sports and Mass Information (CSTO), which is engaged in environmental education and development of environmental programs.

Gradually, an integral part of any EU policy becomes the ecological component, as if it were being transformed into an **'ecological union'**. Member states are also obliged to take environmental issues into account in their normative acts.

Environmental policy issues are coordinated by the EU Commissioner for Environment. Environmental policy instruments include normative acts and documents such as conventions, directives and regulations.

Conclusions

1. In the past, nature was used without any restrictions, which put humanity in a state of catastrophe. It is necessary to make fundamental changes in all elements of the economic system in order to avoid global environmental problems.
2. The EU has a leading position in solving this extremely difficult problem in the world and plays an important role.
3. In 1972, the Council of Heads of Government of the EU Member States decided to extend the powers of the EU, including on ecology.
4. At present, the EU has the right to cooperate internationally in the field of environment, although initially (at the time of its establishment) this right was granted only to a single member state.
5. The EU's role was significantly expanded, first under the Maastricht (1992) and then the Amsterdam (1996) treaties, which made sustainable development the main goal of the Union. Principles of EU environmental activity have been developed. The areas of common competence were: Climate change; Earth's ozone depletion; Biodiversity reduction; Reduction of technical accidents; Freshwater resources management; Forest degradation; Coastal Zone Management; Waste production and disposal, urban ecology.
6. Environmental law is an integral part of EU law. The main legal act in the field of environmental protection is a special section of the EU Treaty - on the environment, which sets out the objectives and principles of environmental policy.
7. The main areas of EU directives on environmental protection are: air and water quality management; nature protection; Waste management; Chemicals management; Genetically modified organisms, etc. EU member states adopt these directives for strict implementation, which has a positive impact on the ecological situation of these countries.
8. The EU has adopted 7 EU Environmental Action Programs since 1973, which highlight the most important environmental measures implemented and to be implemented by the EU and which have made a significant contribution not only to the protection of the EU but also to the world's nature.
9. The highest institutions of the European Union are engaged in environmental issues: the European Parliament, the European Communities, the European Court of Justice, as well as the European Environment Agency (EEA) and its partner in 1994, the European Environmental Information and Monitoring Network, European Investment Bank, Regional Committees and Committee on Economic and Social Affairs, Directorate-General for the Environment. There are several standing committees in the European Parliament: the Committee on the Environment, Health and Consumer Protection; Commission on Civil Liberties and Rights, Justice; Committee on Economy and Finance; Legislative and Internal Market Commission; Committee on Foreign Trade, Energy and Research; Agriculture and Urban Development Commission, Fisheries Commission, Regional Policy, Transport and Tourism Commission; Commission on Culture, Youth, Education, Sports and Mass Information.

10. Gradually, an ecological component becomes a part of any EU policy, as if it is being transformed into an "ecological union". Member States are obliged to take environmental issues into account in their normative acts. Environmental policy issues are coordinated by the EU Commissioner for Environment.
11. Environmental policy instruments include normative acts and documents such as conventions, directives and regulations.

References

1. Aabesadze R. 2019. Circular Economy: Essence and modern challenges. *Ekonomisti*, № 1
2. Environmental policy of the European Union
https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_policy_of_the_European_Union
3. Environment Action Programme to 2020
<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>
4. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EU- ROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC 2013.
<https://www.google.com/search?client=opera&q=ENVIRONMENTAL+ACTION+PROGRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
5. **For the European Green Deal and 8th Environmental Action Programme**
<https://eeb.org/library/priorities-for-the-european-green-deal-and-8th-environmental-action-programme/>
6. 8th Environment Action Programme: Member States ready to start negotiations with Parliament
<https://www.wiredgov.net/wg/news.nsf/articles/8th+Environment+Action+Programme+Member+States+ready+to+start+negotiations+with+Parliament+18032021152500?open>
7. Popenega V.e. 2013. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EUROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC
<https://www.google.com/search?client=opera&q=7.%09Vasile+POPEANGA.+2013.+ENVIRONMENTAL+ACTION+PROGRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+-+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
8. Seventh Environment Action Programme
<https://european-packaging.eu/policy/3-seventh-environment-action-programme.html>**Priorities**
9. The Maastricht Treaty 1992/
<https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty>
10. Vanhoonacker S. 2012 The Treaty of Amsterdam
<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199546282.001.0001/oxfordhb-9780199546282-e-10>
11. Гусев А.А. Основные направления и этапы формирования экологической политики Европейского Союза <http://www.wpec.ru/text/200704171418.htm>
12. Клапцов В. М, 2010. Экологическая политика Евросоюза..
https://en.riss.ru/images/pdf/journal/2010/3/13_.pdf
13. Матвеева Е.В.. 2010. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА ЕВРОСОЮЗА
<http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999 West 2010 6/48.pdf>
14. Стеблов А. Л. 2010. Экологическое право РФ и ЕС
<http://be5.biz/pravo/e005/9.html>

Рамаз Абесадзе
Доктор экономических наук, профессор
Нана Бибилашвили
Доктор экономики

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ЗАЩИТЫ ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

DOI: 10.36172/EKONOMISTI.2021.XVII

Аннотация. В решении мировых экологических проблем лидирующие позиции занимает ЕС. В статье исследуются природоохранная политика и законодательство ЕС; Программы действий ЕС по охране окружающей среды и природоохранные институты ЕС
ключевые слова: Европейский Союз; Устойчивое развитие; Защита окружающей среды; Экологическая политика; Маастрихтский договор; Амстердамский договор.

Введение

Одна из глобальных проблем XXI века - проблема защиты окружающей среды. В прошлом природа использовалась для удовлетворения все более растущих потребностей людей без каких-либо ограничений, что поставило человечество перед лицом катастрофы. Необходимо кардинально изменить все элементы экономической системы, чтобы избежать глобальных экологических проблем.

На современном этапе во всем мире, отдельные страны, международные организации ищут пути выхода из этого тупика. Примеры этого - постановка и реализация целей и задач устойчивого развития, процессы формирования «зеленой» и «замкнутой» экономики и т. д.

Можно сказать, что экономика переходит на новые технические, технологические, институциональные и так далее рельсы в связи с необходимостью учитывать экологические требования. В противном случае человеческому обществу грозит катастрофа.

ЕС занимает лидирующие позиции в решении этой чрезвычайно сложной проблемы в мире и играет важную роль.

Политика и законодательство ЕС в области защиты окружающей среды

Экологическая политика в ЕС разрабатывается с учетом специфики регионов и стран. После разработки политики государства-члены ЕС будут финансировать и реализовывать принятую политику.

В настоящее время ЕС имеет право на международное сотрудничество в области окружающей среды, хотя изначально (на момент его создания) это право было предоставлено только одному государству-члену.

В связи с обострением экологического кризиса и тем фактом, что экологические проблемы не имеют государственной границы, возникла необходимость в проведении природоохранных мероприятий на уровне ЕС. В 1972 году Совет глав правительств государств-членов Европейского Союза постановил расширить полномочия Европейского Союза, в том числе в области экологии. Он присоединился к различным международным конвенциям в области окружающей среды. Началась разработка единой поли-

тики, законодательных актов и норм, расширение прав и возможностей институтов ЕС в этой области [Матвеева Е.В.. 2010].

Впоследствии роль ЕС была значительно расширена, сначала в соответствии с Маастрихтским (1992 г.) [Maastricht Treaty 1992], а затем Амстердамским (1996 г.) [Vanhoonacker S. 2012] договорами, которые сделали устойчивое развитие главной целью Союза. Основными целями экологической политики ЕС также являются: защита окружающей среды и здоровья человека; Рациональное использование природных ресурсов; Международное экологическое сотрудничество. Разработаны принципы экологической деятельности ЕС: принцип субсидиарности, согласно которому Союз должен осуществлять экологическую деятельность на территории, где отдельная страна не может решить проблему; Принцип предупреждающего действия, подразумевающий предупреждение; Предотвращение загрязнения окружающей среды; Принцип предосторожности, согласно которому превентивные меры должны приниматься даже при наличии предполагаемой гипотетической экологической угрозы; Принцип ликвидации и возмещения ущерба окружающей среде. В случае невозможности избежать ущерба минимизировать ущерб и ограничить его распространение, в конечном итоге ликвидировать его последствия; Принцип, согласно которому выплачивается компенсация тем, кто причинил вред природе; Возмещение ущерба, возникшего в результате уничтожения источника ущерба; Принцип интеграции, который подразумевает вовлечение экологических вопросов в решение других проблем. Области общей компетенции были признаны: изменение климата; Нарушение озонового слоя Земли; Сокращение биоразнообразия; Снижение технических аварий; Управление пресноводными ресурсами; Деградация лесов; Управление прибрежной зоной; Производство и утилизация отходов, экология города.

Экологическое право [Стеблов А. Л. 2010] является неотъемлемой частью права ЕС, созданным в результате интеграционных процессов, оно соответствует нормам международного права и права государств-членов. Однако правовые акты Союза имеют большую силу, чем законодательные акты государств-членов. Основным правовым актом в области окружающей среды является специальный раздел Договора ЕС об окружающей среде, где:

Сформированы цели и принципы экологической политики; Регулируется высокий уровень защиты окружающей среды, однако допускаются некоторые исключения из-за особенностей регионов; Представлена правовая основа природоохранных мероприятий и процедур; Позволяет государствам-членам принимать более строгие природоохранные меры, о которых они должны уведомить Европейскую комиссию.

В целом проблемы защиты окружающей среды достаточно полно отражены в соглашении ЕС. В нем говорится, что ЕС стремится к гармоничному, сбалансированному и устойчивому экономическому развитию с высоким уровнем защиты окружающей среды.

Основными областями директив ЕС по окружающей среде являются: управление качеством воздуха и воды; Охрана природы; Управление отходами; Управление химическими веществами; Генетически модифицированные организмы и др.

Многие нормативные акты (директивы и т. Д.) касаются контроля качества воды и воздуха, удаления отходов, промышленных сбросов, безопасности биотехнологий, снижения шума и других сфер. Страны-члены ЕС принимают эти директивы для строгого выполнения, что положительно влияет на экологический статус этих стран.

Программы действий ЕС по охране окружающей среды

С 1972 года ЕС разрабатывает программы действий по охране окружающей среды [[ENVIRONMENTAL... 2013]]. Совет Европы принял **первую Программу действий ЕС**

по охране окружающей среды (ЕaP1), охватывающую 1973-1977 годы. Определены цели, задачи, принципы и приоритетные направления экологической деятельности. Программа также содержала ряд ключевых элементов концепции устойчивого развития, принятой ООН с 1990-х годов. В 1973 году был также принят ряд актов, которые отражали процедуры оценки негативного воздействия на окружающую среду, стандарты выбросов и т. д. На уровне ЕС.А

Вторая программа действий ЕС по охране окружающей среды (ЕaP2), охватывающая 1977-1981 годы, была продолжением первой программы, в которой особое внимание уделялось качеству воды и воздуха и проблемам отходов. Кризисы 1975-1978, 1981-1983 годов значительно снизили результаты реализации этой программы, но, тем не менее, сыграли важную роль в реализации экологической политики ЕС.

Третья программа действий ЕС по охране окружающей среды (ЕaP3), охватывающая 1981-1986 годы, отражает значительные изменения в экологической политике ЕС. Это более тесно связано с внутренним рынком. В нем впервые изложена общая экологическая стратегия и действия Союза, которые направлены на предотвращение ущерба, а не на управление им. В нем указано на необходимость гармонизации стандартов и т. д.

В Четвертой программе действий ЕС по охране окружающей среды (**ЕaP4 (The fourth Environmental action Programme – Leap (1986-1993))**) признаны недостатки существующих программ и отражены дальнейшие позитивные изменения в экологической политике. В частности, экологический фактор впервые был признан не просто дополнением к производственному процессу, а его неотъемлемой частью. Это, в частности, означало снижение энергоемкости и материалоемкости продукции, минимизацию отходов. «Отраслевые подходы» к охране окружающей среды были разработаны на основе анализа воздействия на окружающую среду отдельных секторов. Сначала были определены стимулы - налоги, субсидии, разрешения на торговлю. В этой программе экологическая политика воспринимается не как отдельная, а как неотъемлемая часть экономических решений.

Пятая программа действий ЕС в области окружающей среды (ЕaP5) (1993–2000)), озаглавленная «На пути к устойчивости», была подготовлена параллельно с осуществлением Конференции в Рио-де-Жанейро и Повестки дня на XXI век (1992 г.). Его основная задача заключалась в принятии модели устойчивого развития Союза с приоритетом экологических проблем, особенно для бедных, поскольку они наиболее уязвимы к загрязнению и экологическим катастрофам. К его основным инновационным элементам также относятся: реализация основных целей устойчивого развития; Сосредоточение внимания на наиболее загрязняющих секторах (транспорт, энергетика, сельское хозяйство и т. д.); Внедрение новых рыночных инструментов стимулирования окружающей среды; Информирование общественности; Снижение выбросов загрязняющих веществ в краткосрочной и долгосрочной перспективе; Можно выделить два приоритета этой программы: переход от традиционных подходов (устранение негативных последствий) к новым подходам (предварительные действия - предупреждение об ожидаемых результатах; Интеграция экологической политики с политикой экономического сектора; Новые подходы также нашли отражение в согласованном использовании инструментов, используемых в экологической политике. Эти инструменты: введение законодательных экологических стандартов, интеграция экологической политики с отраслевой политикой, территориальное планирование; Экономический (поощрение экологии производства и потребления, интернализация экономических затрат); Горизонтальные (распространение информации о негативном воздействии, образование, исследования) и финансовые (налоги, сборы). В рамках программы разработаны следующие категории рыночных инструментов: налоги; Выгоды, стимулирующие устойчивые производственные системы и производство экологической продукции; Экологический аудит.

Шестая программа действий ЕС по охране окружающей среды (ЕаР6) (2002-2012)), озаглавленная «Наш выбор - наше будущее», направлена на решение экологических проблем, таких как изменение климата, биоразнообразие и чрезмерное потребление существующего законодательства. Вместе они требуют более широкого подхода. Следует также уделять внимание ключевым вопросам, таким как пестициды, ресурсы, переработка, почва, городские, морские проблемы и проблемы со свежим воздухом. Базовая концептуальная и практическая основа этой программы: Высокая степень выполнения экологического законодательства в ЕС; Полная интеграция принципов и целей экологической политики с другими политиками, которые необходимо проводить; - Обеспечение активного диалога и прозрачности информации со всем обществом; Седьмая экологическая программа ЕС (2012-2020 гг.) Ставит три ключевые задачи: защита, сохранение и воспроизводство природного капитала; Преобразование союзной экономики в ресурсосберегающую, экологически чистую и конкурентоспособную экономику с низким уровнем выбросов углерода; Защищать граждан Союза от рисков для здоровья и благополучия со стороны окружающей среды.

Седьмая программа действий ЕС по охране окружающей среды (ЕаР7) [Seventh...3013; Environment.. 2020] направлена на обеспечение устойчивого экономического роста за счет интеграции ресурсоэффективности во всех областях политики, таких как отходы, промышленность, сырье и сельское хозяйство. Это знаменует собой важный поворотный момент в экологической политике ЕС, которая ранее фокусировалась на конкретных экологических проблемах изолированно. В нем излагаются девять приоритетных задач экологической политики ЕС до 2020 года. Один из приоритетов состоит в том, чтобы превратить ЕС в ресурсоэффективную, зеленую и конкурентоспособную низкоуглеродную экономику.

В результате реализации программ значительно снизилось загрязнение воздуха, воды и почвы. Сегодня граждане ЕС обладают одними из лучших в мире качеством воды, и более 18% территории ЕС были определены как охраняемые природные территории.

Началась работа над **Восьмой программой действий ЕС по охране окружающей среды (8th Environment Action Programme (ЕаР8))** [for the European...]. Она будет служить руководством для разработки и реализации экологической и климатической политики до 2030 года. Шесть тематических приоритетных задач 8-го ЕАР включают сокращение выбросов парниковых газов, адаптацию к изменению климата, стремление к нулевому загрязнению, защиту и восстановление биоразнообразия и сокращение основных экологических и климатических давлений, связанное с производством и потреблением.

Четыре так называемых «активатора» помогут Европе достичь этих целей: Наилучшее исполнение законодательства; Лучшая информация в результате улучшения базы знаний; Все более разумные инвестиции в сферу экологии; Полное отражение экологических требований и соображений в политике.

природоохранные институты ЕС

Экологическими вопросами занимаются высшие институты Евросоюза: Европейский парламент, Европейские комиссии, Европейский суд и т. Д. Также в 1993 году был создан специальный орган - Европейское агентство по окружающей среде (**European Environment agency - ЕЕА**) а в 1994 году ее партнер, Европейская сеть экологической информации и наблюдений (**European Environment Information and Observation network, EIONET**), Которые собирают, обрабатывают и анализируют информацию о состоянии окружающей среды на европейском континенте, а также о соответствующих мерах. Европейский инвестиционный банк, региональные комитеты и Комитет по экономическим и социальным вопросам принимают активное участие в деятельности

этих организаций. Европейский инвестиционный банк в основном предоставляет ссуды, займы и гарантии в области охраны природы и устойчивого развития ЕС и его регионам.

В 1981 году в рамках Европейской комиссии было создано Главное управление по окружающей среде Европейской комиссии (**Directorate-general for the Environment of the European Commission**). Основные направления деятельности: решение общих экологических проблем; Консультирование Европейской комиссии по экологическим вопросам; Обработка и анализ отчетов и других документов, представленных Европейским агентством по окружающей среде и другими организациями; Анализ возможных финансовых затрат на природоохранную деятельность; Обеспечение реализации согласованной экологической политики в странах Союза и соблюдение ее требований; Гармонизация экологического законодательства стран-участниц; Поддержка системы экологического образования; Осуществлять и поддерживать обмен информацией и распространение знаний.

В Европейском парламенте существует множество постоянных комиссий, которые разрабатывают законы и проводят различные мероприятия в области окружающей среды и охраны природы. Например: **Комиссия по окружающей среде, здоровью и защите потребителей (Nevi)**. Это самая важная комиссия, поскольку она охватывает самую большую область законодательной деятельности по вопросам окружающей среды и контролирует исполнение и исполнение законодательных актов; **Комиссия по гражданским свободам и правам, правосудию (LGB)**, которая защищает права человека, включая экологические права; **Комитет по экономике и финансам (ECon)**, который, среди прочего, занимается оценкой природоохранных мероприятий и продаж природоохранного оборудования и т.д. ; Комитет по законодательству и внутреннего рынка (**JURI**); **Комиссия по промышленности, внешней торговле, энергетике и исследованиям (ITRE)**, которая занимается научно-исследовательской деятельностью - новыми энергосберегающими и ресурсосберегающими технологиями, внедрением природоохранных технологий, энергетической и ядерной безопасностью, а также международной торговлей природоохранными технологиями; **Комиссия по сельскому хозяйству и городскому развитию (AGRC)**, которая будет изучать вопросы рационального управления сельским хозяйством, устойчивого развития городов и мегаполисов; **Комиссия по рыболовству (PECh)**, которая занимается рациональным использованием рыбных ресурсов; **Комиссия по региональной политике, транспорту и туризму (GTT)** осуществляет деятельность в области региональной экологической политики и транспортной безопасности; **Комитет по культуре, молодежи, образованию, спорту и массовой информации (ОДКБ)**, который занимается экологическим просвещением и разработкой экологических программ.

Постепенно неотъемлемой частью любой политики ЕС становится экологическая составляющая, как если бы она трансформировалась в «экологический союз». Государства-члены также обязаны учитывать экологические вопросы в своих нормативных актах.

Вопросы экологической политики координируются Комиссаром ЕС по окружающей среде. Инструменты экологической политики включают нормативные акты и документы, такие как конвенции, директивы и постановления.

Выводы

1. В прошлом природа использовалась без ограничений, что поставило человечество в состояние катастрофы. Необходимо кардинально изменить все элементы экономической системы, чтобы избежать глобальных экологических проблем.
2. Европейский Союз занимает лидирующую позицию в решении этой чрезвычайно сложной проблемы в мире и играет важную роль.

3. В 1972 году Совет глав правительств государств-членов Европейского Союза постановил расширить полномочия Европейского Союза, в том числе в области экологии.
4. В настоящее время ЕС имеет право на международное сотрудничество в области окружающей среды, хотя изначально (на момент его создания) это право было предоставлено только одному государству-члену.
5. Роль Европейского Союза была значительно расширена, сначала в соответствии с Маастрихтским (1992 г.), а затем Амстердамским (1996 г.) договорами, которые сделали устойчивое развитие главной целью Союза. Разработаны принципы экологической деятельности ЕС. Областями общей компетенции были: изменение климата; Нарушение озонового слоя Земли; Сокращение биоразнообразия; Снижение технических аварий; Управление пресноводными ресурсами; Деградация лесов; Управление прибрежной зоной; Производство и утилизация отходов, экология города.
6. Экологическое право является неотъемлемой частью законодательства ЕС. Основным правовым актом в области охраны окружающей среды является специальный раздел Договора ЕС об охране окружающей среды, в котором изложены цели и принципы экологической политики.
7. Основными сферами директив Евросоюза по окружающей среде являются: управление качеством воздуха и воды; охрана природы; Управление отходами; Управление химическими веществами; Генетически модифицированные организмы и др. Страны-члены ЕС принимают эти директивы для строгого выполнения, что положительно влияет на экологический статус этих стран.
8. С 1973 года ЕС принял 7 программ действий ЕС по охране окружающей среды, в которых подчеркиваются наиболее важные природоохранные меры, реализованные и подлежащие реализации ЕС, которые внесли значительный вклад не только в защиту ЕС, но и в защиту природы мира. В настоящее время разрабатывается восьмая программа.
9. Экологическими вопросами занимаются высшие учреждения Европейского Союза: Европейский парламент, Европейские сообщества, Европейский суд, а также Европейское агентство по окружающей среде (ЕАОС) и его партнер в 1994 году Европейская сеть экологической информации и мониторинга. Европейский инвестиционный банк, региональные комитеты и комитет по экономическим и социальным вопросам, Генеральный директорат по окружающей среде. В Европейском парламенте есть несколько постоянных комитетов. Вопросы экологической политики координируются Комиссаром ЕС по окружающей среде.
10. Постепенно, частью любой политики ЕС становится экологическая составляющая, как бы он трансформируется в «экологический союз». Государства-члены обязаны учитывать экологические вопросы в своих нормативных актах
11. Инструменты экологической политики включают нормативные акты и документы, такие как конвенции, директивы и постановления.

Использованная литература:

7. Aabesadze R. 2019. Circular Economy: Essence and modern challenges. *Ekonomisti*, № 1
8. Environmental policy of the European Union
https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_policy_of_the_European_Union
9. Environment Action Programme to 2020
<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>
10. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EUROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC 2013.
<https://www.google.com/search?client=opera&q=ENVIRONMENTAL+ACTION+PRO>

- GRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8
11. For the European Green Deal and 8th Environmental Action Programme
<https://eeb.org/library/priorities-for-the-european-green-deal-and-8th-environmental-action-programme/>
 12. 8th Environment Action Programme: Member States ready to start negotiations with Parliament
<https://www.wiredgov.net/wg/news.nsf/articles/8th+Environment+Action+Programme+Member+States+ready+to+start+negotiations+with+Parliament+18032021152500?open>
 15. Popenega V.e. 2013. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EUROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC
<https://www.google.com/search?client=opera&q=7.%09Vasile+POPEANGA.+2013.+ENVIRONMEN-TAL+ACTION+PROGRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+-+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
 16. Seventh Environment Action Programme
<https://europa.eu/packaging/eu/policy/3-seventh-environment-action-programme.html>**Priorities**
 17. The Maastricht Treaty 1992/
<https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty>
 18. Vanhoonacker S. **2012** The Treaty of Amsterdam
<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199546282.001.0001/oxfordhb-9780199546282-e-10>
 19. Гусев А.А. Основные направления и этапы формирования экологической политики Европейского Союза <http://www.wpec.ru/text/200704171418.htm>
 20. Клапцов В. М, 2010. Экологическая политика Евросоюза..
https://en.riss.ru/images/pdf/journal/2010/3/13_.pdf
 21. Матвеева Е.В.. 2010. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА ЕВРОСОЮЗА
http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999_West_2010_6/48.pdf
 22. Стеблов А. Л. 2010. Экологическое право РФ и ЕС
<http://be5.biz/pravo/e005/9.html>

რამაზ აბესაძე

ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

ნანა ბიბილაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი

გარემოს დაცვის პრობლემები ევროკავშირში

DOI: 10.36172/EKONOMISTI.2021.XVII

ანოტაცია. მსოფლიოში გარემოს დაცვის პრობლემათა გადაჭრაში მოწინავე პოზიციები უჭირავს და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ევროკავშირი. ნაშრომში გამოკვლეულია ევროკავშირში ბუნებისდაცვითი პოლიტიკა და კანონმდებლობა; ევროკავშირის ბუნებისდაცვითი სამოქმედო პროგრამები და ევროკავშირის ბუნებისდაცვითი ინსტიტუტები.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირი; მდგრადი განვითარება; გარემოს დაცვა; ეკოლოგიური პოლიტიკა; მასტრიხტის ხელშეკრულება; ამსტერდამის ხელშეკრულება.

შესავალი

XXI საუკუნის ერთ-ერთ გლობალურ პრობლემას წარმოადგენს გარემოს დაცვის პრობლემა. წარსულში ადამიანთა სულ უფრო მზარდი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად ბუნების გამოყენება ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე ხდებოდა, რამაც კაცობრიობა კატასტროფის წინაშე დააყენა. საჭირო ხდება ძირეული ცვლილების გატარება ეკონომიკური სისტემის ყველა ელემენტში, რათა თავიდან იქნეს აშორებული გლობალური ეკოლოგიური პრობლემები.

თანამედროვე ეტაპზე მთელი მსოფლიო, ცალკეული ქვეყნები, საერთაშორისო ორგანიზაციები ეძიებენ გზებს ამ ჩიხიდან გამოსასვლელად. ამის მაგალითია მდგრადი განვითარების მიზნებისა და ამოცანების დასახვა და განხორციელება, “მწვანე” და “წითელი” ეკონომიკის ფორმირების პროცესები და სხვ.

შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკა გადადის ახალ ტექნიკურ, ტექნოლოგიურ, ინსტიტუციურ და ა. შ. რელსებზე ეკოლოგიურ მოთხოვნათა გათვალისწინების აუცილებლობის გამო. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადამიანთა საზოგადოებას კატასტროფა ემუქრება.

მსოფლიოში ამ უაღრესად რთული პრობლემის გადაჭრაში მოწინავე პოზიციები უჭირავს და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ევროკავშირი.

ევროკავშირის პოლიტიკა და კანონმდებლობა გარემოს დაცვის სფეროში

გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული პოლიტიკის შემუშავება ევროკავშირში ხდება რეგიონებისა და ქვეყნების თავისებურებათა გათვალისწინებით. პოლიტიკის შემუშავების შემდეგ ევროკავშირში შემავალი ქვეყნები აფინანსებენ და ცხოვრებაში ატარებენ მიღებულ პოლიტიკას.

დღეისათვის ევროკავშირს უფლება აქვს, აწარმოოს საერთაშორისო თანამშრომლობა გარემოს დაცვის სფეროში, თუმცა თავდაპირველად (დაფუძნების დროს) ეს უფლება მხოლოდ მასში შემავალ ცალკეულ სახელმწიფოებს ჰქონდათ.

ეკოლოგიური კრიზისის გამწვავებასთან დაკავშირებით და იმის გამო, რომ ეკოლოგიურ პრობლემებს არ აქვს სახელმწიფოებრივი საზღვარი, აუცილებელი გახდა ეკოლოგიური ღონისძიებების გატარება ევროკავშირის დონეზე. 1972 წელს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მთავრობათა მეთაურების საბჭოს მიერ მიღებული იქნა გადაწყვეტილება ევროკავშირის უფლებამოსილების გაფართოების შესახებ, მათ შორის, ეკოლოგიის მიმართებით. იგი მიუერთდა სხვადასხვა საერთაშორისო კონვენციას გარემოს დაცვის სფეროში. დაიწყო ერთიანი პოლიტიკის, საკანონმდებლო აქტებისა და ნორმების შემუშავება, ევროკავშირის ინსტიტუტებისათვის კომპეტენციების გადაცემა ამ სფეროში [Матвеева Е.В., 2010].

შემდგომ ევროკავშირის როლი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა ჯერ მასტრიხტისა (1992) [Maastricht Treaty 1992] და ამსტერდამის (1996) [Vanhoonaeker S. 2012] ხელშეკრულებათა საფუძველზე, რომელთა მიხედვითაც მდგრადი განვითარება გახდა კავშირის უმთავრესი მიზანი. ევროკავშირის ეკოლოგიური პოლიტიკის ძირითად მიზნებად ასევე განისაზღვრა: გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვა; ბუნებრივი რესურსების რაციონალური გამოყენება; საერთაშორისო ეკოლოგიური თანამშრომლობა. შემუშავდა ევროკავშირის ეკოლოგიური საქმიანობის პრინციპები: სუბსიდარულობის პრინციპი, რომლის მიხედვითაც კავშირმა ეკოლოგიური საქმიანობა უნდა გასწიოს იმ სფეროში, რომელშიც ცალკეულ ქვეყანას საკითხის გადაჭრა არ შეუძლია; გამაფრთხილებელი მოქმედების პრინციპი, რაც გულისხმობს გაფრთხილებას; პროფილაქტიკას გარემოს დაბინძურებისაგან; სიფრთხილის დაცვის პრინციპი, რის მიხედვითაც მოსალოდნელი ჰიპოთეტური ეკოლოგიური საფრთხის არსებობის დროსაც კი მიღებული უნდა იქნეს პროფილაქტიკური ზომები; გარემოსადმი მიყენებული ზიანის ლიკვიდაციისა და ანაზღაურების პრინციპი. ზიანის თავიდან აცილების შეუძლებლობის შემთხვევაში ზიანის მინიმიზაცია და მისი გავრცელების შეზღუდვა, საბოლოოდ მისი შედეგების აღმოფხვრა; პრინციპი, რომლის მიხედვითაც ზარალს ანაზღაურებს ის, ვინც ბუნებას ზიანი მიაყენა; ზიანის ანაზღაურება ზიანის წყაროს მოსპობის შედეგად; ინტეგრაციის პრინციპი, რომელიც გულისხმობს სხვა პრობლემების გადაჭრის დროს ეკოლოგიური საკითხების ჩართვასაც. საერთო კომპეტენციის სფეროებად აღიარებული იქნა: კლიმატის ცვლილება; დედამიწის ოზონური ფენის დარღვევა; ბიომრავალფეროვნების შემცირება; ტექნიკური ავარიების შემცირება; მტკნარი წყლის წყაროთა მართვა; ტყეების დეგრადაცია; სანაპირო ზონის მენეჯმენტი; ნარჩენების წარმოება და განადგურება, ურბანული ეკოლოგია.

ეკოლოგიური სამართალი [Стеблов А. Л. 2010] წარმოადგენს ევროკავშირის სამართლის შემადგენელ ნაწილს, რომელიც შეიქმნა ინტეგრაციული პროცესების შედეგად, იგი თანხმობაშია საერთაშორისო და წევრი ქვეყნების სამართალთან. ამასთან, კავშირის სამართლებრივ აქტებს უფრო დიდი ძალა აქვს, ვიდრე წევრი ქვეყნების საკანონმდებლო აქტებს. მთავარი სამართლებრივი აქტი გარემოს დაცვის სფეროში არის ევროკავშირის ხელშეკრულების სპეციალური განყოფილება გარემოს დაცვის შესახებ, სადაც: ჩამოყალიბებულია ეკოლოგიური პოლიტიკის ამოცანები და პრინციპები; რეგლამენტირებულია გარემოს დაცვის მაღალი დონე, ამასთან, დაშვებულია გარკვეული გამონაკლისები რეგიონების თავისებურებებიდან გამომდინარე; გადმოცემულია ბუნებისდაცვით ღონისძიებათა და პროცედურების იურიდიული საფუძვლები; ნებას რთავს წევრ სახელმწიფოებს, განახორციელონ უფრო

მკაცრი ბუნებისდაცვითი ღონისძიებები, რის შესახებაც უნდა აცნობონ ევროპულ კომისიას.

საერთოდ ევროკავშირის ხელშეკრულებაში საკმაოდ სრულყოფილად და ასახული გარემოს დაცვის პრობლემები. მასში მითითებულია, რომ ევროკავშირი მიისწრაფის ეკონომიკის ჰარმონიული, დაბალანსებული და მდგრადი განვითარებისაკენ, გარემოს დაცვის მაღალი დონისაკენ.

გარემოს დაცვის მიმართულებით ევროკავშირის დირექტივების ძირითად სფეროებს წარმოადგენს: ჰაერისა და წყლის ხარისხის მართვა; ბუნების დაცვა; ნარჩენების მართვა; ქიმიურ ნივთიერებათა მართვა; გენეტიკურად შეცვლილი ორგანიზმები და სხვ.

მრავალი ნორმატიული აქტი (დირექტივები და სხვ.) ეხება წყლისა და ჰაერის ხარისხის კონტროლის, ნარჩენების უტილიზაციის, სამრეწველო გამონაჟოვრცნთა, ბიოტექნოლოგიათა უსაფრთხოების, ხმაურის დონის შემცირებისა და ა.შ. სფეროებს. ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ამ დირექტივებს იღებენ განუხრელი შესრულებისათვის, რაც დადებითად აისახება ამ ქვეყნების ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე.

ევროკავშირის ბუნებისდაცვითი სამოქმედო პროგრამები

1972 წლიდან იწყება ევროკავშირის ეკოლოგიური სამოქმედო პროგრამების შემუშავება [ENVIRONMENTAL... 2013]. ევროპის საბჭომ მიიღო **ევროკავშირის პირველი ეკოლოგიური სამოქმედო პროგრამა (First Environmental action Programme - EAP1)**, რომელიც მოიცავდა 1973-1977 წლებს. განისაზღვრა ეკოლოგიური საქმიანობის მიზნები, ამოცანები, პრინციპები და პრიორიტეტული მიმართულებები. პროგრამა ასევე შეიცავდა მდგრადი განვითარების კონცეფციის არაერთ საკვანძო ელემენტს, რომელიც მიღებული იქნა გაეროს მიერ XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან. 1973 წელს ასევე მიღებულ იქნა არაერთი აქტი, ომლებშიც ევროკავშირის დონეზე აისახა გარემოზე ნეგატიური გავლენის შეფასების პროცედურები, ემისიის სტანდარტები და სხვ.

ევროკავშირის მეორე ბუნებისდაცვითი სამოქმედო პროგრამა (Second Environmental action Program - EAP2), რომელიც მოიცავდა 1977-1981 წლებს, წარმოადგენდა პირველის გაგრძელებას, რომელშიც, ამასთანავე, განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა წყლისა და ჰაერის ხარისხის უზრუნველყოფისა და ნარჩენების საკითხებს. 1975-1978, 1981-1983 წლების კრიზისებმა მნიშვნელოვნად შეამცირა ამ პროგრამის განხორციელების შედეგები, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათ დიდი როლი ითამაშეს ევროკავშირის ეკოლოგიური პოლიტიკის განხორციელებაში.

ევროკავშირის მესამე ბუნებისდაცვით სამოქმედო პროგრამა (The Third Environmental action Programme – EAP3), რომელიც მოიცავს 1981-1986 წლებს, ასახავს მნიშვნელოვან ცვლილებებს ევროკავშირის ეკოლოგიურ პოლიტიკაში. იგი უფრო მჭიდროდაა დაკავშირებული შიგა ბაზართან. მასში პირველად იქნა განსაზღვრული კავშირის საერთო ეკოლოგიური სტრატეგია და მოქმედება, რომელიც მიმართულია ზარალის თავიდან აცილებაზე და არა მართვაზე. მასში მითითებულია სტანდარტების ჰარმონიზაციის აუცილებლობაზე და სხვ.

ევროკავშირის მეოთხე ბუნებისდაცვით პროგრამაში (The fourth Environmental action Programme – EAP4 (1986-1993)) აღიარებული იქნა წინამდებარე პროგრამების ნაკლოვანებები და ეკოლოგიურ პოლიტიკაში აისახა შემდგომი პოზიტიური ცვლილებები. კერძოდ, ეკოლოგიური ფაქტორი პირველად იქნა აღიარებული არა წარმოების პროცესთა უბრალო დანამატად, არამედ მის ინტეგრირებულ ნაწილად. ეს კონკრეტულად გულისხმობდა პროდუქციის ენერგო- და მასალატევადობის შემცირებას, ნარჩენების მინიმიზაციას. ჩამოყალიბდა გარემოს დაცვის “დარგობრივი მიდგომები” ცალკეულ დარგთა გარემოზე ზემოქმედების ანალიზის გზით. პირველად დადგინდა სტიმულირების ინსტრუმენტები – გადასახადები, სუბსიდიები, სავაჭრო ნებართვები. ამ პროგრამაში ეკოლოგიური პოლიტიკა აღიქმება არა როგორც ცალკე აღებული, არამედ ეკონომიკურ გადაწყვეტილებათა განუყოფელი ნაწილი.

ევროკავშირის მეხუთე ბუნებისდაცვითი პროგრამა (Environmental action Programme 5 - EAP5 (1993-2000)) სახელწოდებით “**მდგრადი განვითარებისკენ (Towards Sustainability)**”, მომზადდა რიოს კონფერენციისა და (1992) “დღის წესრიგი 21”-ის მიზანდასახულობათა შესრულების პარალელურად. მის მთავარ ამოცანას წარმოადგენდა კავშირის მიერ მდგრადი განვითარების მოდელის მიღება, რომელშიც მთავარი ადგილი ეჭირა გარემოს დაცვის საკითხებს, განსაკუთრებით, ღარიბებისათვის, ვინაიდან ისინი ყველაზე დაუცველნი არიან დაბინძურებისა და ეკოლოგიური კატასტროფებისაგან. ასევე მის ძირითად ინოვაციურ ელემენტებს მიეკუთვნება: მდგრადი განვითარების ძირითად მიზანთა რეალიზაცია; ყურადღების გადატანა ყველაზე დამაბინძურებელ დარგებზე (ტრანსპორტი, ენერგეტიკა, სოფლის მეურნეობა და ა. შ.); ეკოლოგიური სტიმულირების ახალი, საბაზრო ინსტრუმენტების შემოღება; საზოგადოების ინფორმირებულობა; დამაბინძურებელ ნივთიერებათა გამოტყორცნის შემცირება მოკლე და გრძელვადიან პერიოდში; შეიძლება გამოიყოს ამ პროგრამის ორი პრიორიტეტი: ტრადიციული მიდგომებიდან (ნეგატიურ შედეგთა აღმოფხვრა) ახალ მიდგომებზე გადასვლა (წინასწარ ქმედებებზე – გაფრთხილება მოსალოდნელ შედეგებზე; ეკოლოგიური პოლიტიკის ინტეგრაცია ეკონომიკურ დარგობრივ პოლიტიკებთან; ახალი მიდგომები ასევე გამოიხატებოდა ეკოლოგიურ პოლიტიკაში გამოყენებულ ინსტრუმენტთა შეთანხმებულ გამოყენებაში. ეს ინსტრუმენტებია: საკანონმდებლო ეკოლოგიური სტანდარტების შემოღება, ეკოლოგიური პოლიტიკის ინტეგრაცია დარგობრივ პოლიტიკასთან, ტერიტორიული დაგეგმვა; ეკონომიკური (წარმოებისა და მოხმარების ეკოლოგიზაციის წახალისება, ეკონომიკურ დანახარჯთა ინტერნალიზაცია); ჰორიზონტალური (ინფორმაციის გავრცელება ნეგატიური გავლენის შესახებ, განათლება, კვლევა) და ფინანსური (გადასახადები, მოსაკრებები). პროგრამის მიერ ჩამოყალიბდა საბაზრო ინსტრუმენტების შემდეგი კატეგორიები: გადასახადები; შეღავათები, რომლებიც წახალისებენ მდგრად საწარმოო სისტემებსა და ეკოპროდუქტების გამოშვებას; ეკოლოგიური აუდიტი.

ევროკავშირის მეექვსე ბუნებისდაცვით სამოქმედო პროგრამაში (The Sixth Environmental Action Program - EAP6 (2002-2012)), სახელწოდებით – “**ჩვენი არჩევანი – ჩვენი მომავალი**”, აღნიშნულია, რომ ისეთი ეკოლოგიური პრობლემები, როგორიცაა კლიმატის ცვლილება, ბიოლოგიური მრავალფეროვნება და რესურსების გადაჭარბებული მოხმარება, არსებულ კანონმდებლობასთან ერთად მოითხოვს უფრო ფართო მიდგომას. ასევე ყურადღება უნდა გამახვილდეს ისეთ ძირეულ

საკითხებზე, როგორიცაა: პესტიციდების, რესურსების, გადამუშავების, ნიადაგის, ურბანულ, საზღვაო და სუფთა ჰაერის პრობლემები. ამ პროგრამის ძირეულ კონცეპტუალურ და პრაქტიკულ საფუძველს წარმოადგენს: ევროკავშირში ეკოლოგიური კანონმდებლობის გამოყენების მაღალი ხარისხი; ეკოლოგიური პოლიტიკის პრინციპებისა და მიზნების სრული ინტეგრაცია სხვა პოლიტიკასთან, რომლის გატარებაც უზდებდა კავშირს; მთელ საზოგადოებასთან აქტიური დიალოგისა და ინფორმაციის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფა; ევროკავშირის მეშვიდე ეკოლოგიური პროგრამა (2012-2020) განსაზღვრავს სამ საკვანძო მიზანს: დაიცვას, შეინარჩუნოს და გაამრავლოს ბუნებრივი კაპიტალი; კავშირის ეკონომიკა გარდაიქმნას რესურსდამზოგ, ეკოლოგიურად სუფთა და კონკურენტუნარიან დაბალნახშირბადიან ეკონომიკად; კავშირის მოქალაქეები დაიცვას გარემოს მხრიდან ჯანმრთელობისა და კეთილდღეობის რისკებისაგან.

ევროკავშირის მეშვიდე ბუნებისდაცვითი სამოქმედო პროგრამის [(2013-2020) The Seventh Environmental Action Program - EAP6] [Seventh...3013; Environment.. 2020] მიზანია უზრუნველყოს მდგრადი ეკონომიკური ზრდა რესურსების ეფექტიანი ინტეგრირების მეშვეობით პოლიტიკის ყველა სფეროში, როგორიცაა ნარჩენები, მრეწველობა, ნედლეული და სოფლის მეურნეობა. ეს ევროკავშირის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მნიშვნელოვანი გარდამტეხი მომენტია, რომელიც ადრე ყურადღებას ამახვილებდა ცალკეულ კონკრეტულ გარემოსდაცვით საკითხებზე. მასში ასახულია ევროკავშირის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ცხრა პრიორიტეტი 2020 წლამდე. ერთ-ერთი პრიორიტეტი არის ევროკავშირის გარდაქმნა რესურსეფექტიან, მწვანე, კონკურენტუნარიან და დაბალი ნახშირბადიან ეკონომიკად.

პროგრამების განხორციელების შედეგად, საგრძნობლად შემცირდა ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის დაბინძურება. დღეს ევროკავშირის მოქალაქეები მსოფლიოში წყლის საუკეთესო ხარისხით სარგებლობენ და ევროკავშირის ტერიტორიის 18% -ზე მეტი დაცულ ბუნებრივ ტერიტორიებად არის მიჩნეული.

დაიწყო მუშაობა **ევროკავშირის მერვე ბუნებისდაცვით სამოქმედო პროგრამაზე (8th Environment Action Programme (EaP8)) [For the European...]**. იგი უზრუნველყოფს გარემოს დაცვისა და კლიმატის პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას 2030 წლამდე. მისი ექვსი თემატური პრიორიტეტი მოიცავს: სათბურის გაზების ემისიის შემცირებას, კლიმატის ცვლილებასთან ადაპტაციას, ნულოვანი დაბინძურებისკენ სწრაფვას, ბიომრავალფეროვნების დაცვასა და აღდგენას, წარმოებასა და მოხმარებასთან დაკავშირებული გარემოსა და კლიმატის ძირითადი ზეწოლის შემცირებას.

ოთხი ეგრეთ წოდებული “აქტივატორი” დაეხმარება ევროპას, მიღწეულ იქნეს ეს მიზნები: კანონმდებლობის საუკეთესო რეალიზაცია; საუკეთესო ინფორმაცია ცოდნის ბაზის გაუმჯობესების შედეგად; მეტი და სულ უფრო გონივრული ინვესტიციების განხორციელება ეკოლოგიის სფეროში; ეკოლოგიური მოთხოვნებისა და მოსაზრებების სრული ასახვა პოლიტიკებში.

ევროკავშირის ბუნებისდაცვითი ინსტიტუტები

გარემოს დაცვის პრობლემატიკით დაკავებულია ევროკავშირის უმაღლესი ინსტიტუტები: **ევროპარლამენტი, ევროკომისიები, ევროპული სასამართლო** და სხვ.

ასევე 1993 წელს შეიქმნა სპეციალური ორგანო - გარემოს ევროპული სააგენტო (European Environment agency - EEA) და 1994 წელს მისი პარტნიორი ეკოლოგიური ინფორმაციისა და დაკვირვების ევროპული ქსელი (European Environment Information and Observation network, EIONET), რომლებიც ახორციელებენ ევროპის კონტინენტზე გარემოს მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის შეგროვებას, დამუშავებასა და ანალიზს, ასევე, შესაბამის ღონისძიებებს. ამ ორგანიზაციათა საქმიანობაში აქტიურ მონაწილეობას იღებენ ევროპის საინვესტიციო ბანკი, რეგიონული კომიტეტები და ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა კომიტეტი. ევროპის საინვესტიციო ბანკი უმთავრესად აწარმოებს კრედიტების, სესხებისა და გარანტიების გაცემას ბუნების დაცვისა და მდგრადი განვითარების სფეროში ევროკავშირისა და მისი რეგიონებისათვის.

1981 წელს ევროპის კომისიის შემადგენლობაში შეიქმნა გარემოს გენერალური დირექტორატი (Directorate-general for the Environment of the European Commission). მისი საქმიანობის ძირითადი მიმართულებებია: გარემოს დაცვის საერთო საკითხების გადაწყვეტა; ევროპის კომისიისათვის კონსულტაციების გაწევა გარემოს დაცვის საკითხებში; გარემოს დაცვის ევროპული სააგენტოსა და სხვა ორგანიზაციების მიერ წარმოდგენილ ანგარიშთა და სხვა დოკუმენტების დამუშავება და ანალიზი; შესაძლებელ ფინანსურ დანახარჯთა ანალიზი, რომელიც გაწეულია ბუნებისდაცვით საქმიანობაზე; კავშირის ქვეყნებში ჰარმონიზებული ეკოლოგიური პოლიტიკის დანერგვისა და მის მოთხოვნათა დაცვის უზრუნველყოფა; წევრ ქვეყანათა ეკოლოგიური კანონმდებლობების ჰარმონიზაცია; ეკოლოგიური განათლების სისტემის მხარდაჭერა; ინფორმაციათა გაცვლისა და ცოდნის გავრელების რეალიზაცია და მხარდაჭერა.

ევროპის პარლამენტში არსებობს მრავალი მუდმივი კომისია, რომლებიც შეიმუშავებენ საკანონმდებლო აქტებს და ეწევიან მრავალფეროვან საქმიანობას გარემოს დაცვისა და ბუნებათსარგებლობის სფეროში. მაგალითად: გარემოს დაცვის, ჯანმრთელობისა და მომხმარებელთა დაცვის კომისია (NEVI). იგი ყველაზე მნიშვნელოვანი კომისიაა, ვინაიდან მოიცავს ეკოლოგიურ პრობლემებზე საკანონმდებლო საქმიანობის ყველაზე დიდ სფეროს და ახორციელებს კონტროლს საკანონმდებლო აქტების რეალიზაციასა და მათ შესრულებაზე; სამოქალაქო თავისუფლებისა და უფლებების, მართლმსაჯულების კომისია (LGB), რომელიც იცავს ადამიანის უფლებებს, მათ შორის ეკოლოგიურ უფლებებს. ეკონომიკისა და ფინანსების კომისია (ECON), რომელიც, სხვა საკითხებთან ერთად, საქმიანობს ბუნებისდაცვითი ღონისძიებების შეფასებისა და ბუნებისდაცვითი ტექნიკის გაყიდვებთან დაკავშირებით და სხვ. საკანონმდებლო და შიგა ბაზრის კომისია (JURI), რომელიც დაკავებულია ეკოლოგიური კანონმდებლობით. მრეწველობის, საგარეო ვაჭრობის, ენერგეტიკისა და კვლევების კომისია (ITRE), რომელიც დაკავებულია სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობით – ახალი ენერგო- და რესურს-დამზოგი, ბუნებისდაცვითი ტექნოლოგიების დანერგვით, ენერგეტიკული და ატომური უსაფრთხოების უზრუნველყოფით, ასევე ბუნებისდაცვითი ტექნოლოგიების საერთაშორისო ვაჭრობით. სოფლის მეურნეობისა და ქალაქების განვითარების კომისია (AGRI), რომელიც შეისწავლის სოფლის მეურნეობის რაციონალური, ბუნების დამზოგი წესით წარმართვის, ქალაქებისა და მეგაპოლისების მდგრადი განვითარების საკითხებს. მეთევზეობის კომისია (PECH), რომელიც დაკავებულია თევზის რესურსების რაციონალური გამოყენების საკითხებით. რეგიონული პო-

ლიტიკის, ტრანსპორტისა და ტურიზმის კომისია (RETT), რომელიც საქმიანობას ახორციელებს რეგიონული ეკოლოგიური პოლიტიკისა და ტრანსპორტის უსაფრთხოების მიმართულებით; **კულტურის, ახალგაზრდობის, განათლების, სპორტისა და მასიური ინფორმაციის კომისია (CUIT)**, რომელიც დაკავებულია ეკოლოგიური განათლებითა და ეკოლოგიური პროგრამების შემუშავებით [Клапцов В. М, 2010].

თანდათან ევროკავშირის ნებისმიერი პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი ხდება ეკოლოგიური შემადგენელი, თითქოს, მიმდინარეობს მისი “ეკოლოგიურ კავშირად” გარდაქმნა. წევრი ქვეყნებიც ვალდებული არიან თავიანთ ნორმატიულ აქტებში გაითვალისწინონ ეკოლოგიური პრობლემები.

ეკოლოგიური პოლიტიკის საკითხებს კოორდინაციას უწევს ევროკავშირის კომისიის კომისარი გარემოს დაცვის საკითხებში. ეკოლოგიური პოლიტიკის ინსტრუმენტებს წარმოადგენს ისეთი ნორმატიული აქტები და დოკუმენტები, როგორიცაა კონვენციები, დირექტივები და რეგლამენტები.

დასკვნები

1. წარსულში ბუნების გამოყენება ხდებოდა ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე, რამაც კაცობრიობა კატასტროფის წინაშე დააყენა. საჭირო ხდება ძირეული ცვლილების გატარება ეკონომიკური სისტემის ყველა ელემენტში, რათა თავიდან იქნეს აშორებული გლობალური ეკოლოგიური პრობლემები.
2. მსოფლიოში ამ უაღრესად რთული პრობლემის გადაჭრაში მოწინავე პოზიციები უჭირავს და მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ევროკავშირი.
3. 1972 წელს ევროკავშირის წევრი ქვეყნების მთავრობათა მეთაურების საბჭოს მიერ მიღებული იქნა გადაწყვეტილება ევროკავშირის უფლებამოსილების გაფართოების შესახებ, მათ შორის, ეკოლოგიის მიმართებით.
4. დღეისათვის ევროკავშირის უფლება აქვს, აწარმოოს საერთაშორისო თანამშრომლობა გარემოს დაცვის სფეროში, თუმცა თავდაპირველად (დაფუძნების დროს) ეს უფლება მხოლოდ მასში შემავალ ცალკეულ სახელმწიფოს ჰქონდა.
5. ევროკავშირის როლი მნიშვნელოვნად გაფართოვდა ჯერ მასტრიხტი, შემდეგ კი ამსტერდამის ხელშეკრულებათა საფუძველზე, რომელთა მიხედვითაც მდგრადი განვითარება გახდა კავშირის უმთავრესი მიზანი. შემუშავებულ იქნა ევროკავშირის ეკოლოგიური საქმიანობის პრინციპები. საერთო კომპეტენციის სფეროებად აღიარებული იქნა: კლიმატის ცვლილება; დედამიწის ოზონური ფენის დარღვევა; ბიომრავალფეროვნების შემცირება; ტექნიკური ავარიების შემცირება; მტკნარი წყლის წყაროთა მართვა; ტყეების დეგრადაცია; სანაპირო ზონის მენეჯმენტი; ნარჩენების წარმოება და განადგურება, ურბანული ეკოლოგია.
6. ეკოლოგიური სამართალი წარმოადგენს ევროკავშირის სამართლის შემადგენელ ნაწილს. მთავარი სამართლებრივი აქტი გარემოს დაცვის სფეროში არის ევროკავშირის ხელშეკრულების სპეციალური განყოფილება – გარემოს დაცვის შესახებ, სადაც ჩამოყალიბებულია ეკოლოგიური პოლიტიკის ამოცანები და პრინციპები.
7. გარემოს დაცვის მიმართულებით ევროკავშირის დირექტივების ძირითად სფეროებს წარმოადგენს: ჰაერისა და წყლის ხარისხის მართვა; ბუნების დაცვა; ნარჩენების მართვა; ქიმიურ ნივთიერებათა მართვა; გენეტიკურად შეცვლილი ორგანიზმები და სხვ. ევროკავშირის წევრი ქვეყნები ამ დირექტივებს იღებენ განუხ-

რელი შესრულებისათვის, რაც დადებითად აისახება ამ ქვეყნების ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე.

8. ევროკავშირის 1973 წლიდან მიღებული აქვს ევროკავშირის გარემოსდაცვითი სამოქმედო 7 პროგრამა, რომლებშიც ასახულია ევროკავშირის მიერ განსახორციელებელი უმნიშვნელოვანესი გარემოსდაცვითი ღონისძიებები და რომელთაც დიდი წვლილი შეიტანეს არა მხოლოდ ევროკავშირის, არამედ მთელი მსოფლიოს ბუნების დაცვის საქმეში. ამჟამად მუშავდება მერვე პროგრამა

9. გარემოს დაცვის პრობლემატიკით დაკავებულია ევროკავშირის უმაღლესი ინსტიტუტები: ევროპარლამენტი, ევროკომისიები, ევროპული სასამართლო, აგრეთვე გარემოს ევროპული სააგენტო და მისი პარტნიორი ეკოლოგიური ინფორმაციისა და დაკვირვების ევროპული ქსელი, ევროპის საინვესტიციო ბანკი, რეგიონული კომიტეტები, ეკონომიკურ და სოციალურ საკითხთა კომიტეტი, გარემოს გენერალური დირექტორატი. ევროპის პარლამენტში არსებობს მრავალი მუდმივი კომისია. ეკოლოგიური პოლიტიკის საკითხებს კოორდინაციას უწევს ევროკავშირის კომისიის კომისარი გარემოს დაცვის საკითხებში.

10. თანდათან ევროკავშირის ნებისმიერი პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი ხდება ეკოლოგიური შემადგენელი, თითქოს მიმდინარეობს მისი “ეკოლოგიურ კავშირად” გარდაქმნა. წევრი ქვეყნები ვალდებული არიან თავიანთ ნორმატიულ აქტებში გაითვალისწინონ ეკოლოგიური მოთხოვნები.

11. ეკოლოგიური პოლიტიკის ინსტრუმენტებს წარმოადგენს ისეთი ნორმატიული აქტები და დოკუმენტები, როგორიცაა კონვენციები, დირექტივები და რეგლამენტები.

ლიტერატურა

1. Aabesadze R. 2019. Circular Economy: Essence and modern challenges. *Ekonomisti*, № 1
2. Environmental policy of the European Union
https://en.wikipedia.org/wiki/Environmental_policy_of_the_European_Union
3. Environment Action Programme to 2020
<https://ec.europa.eu/environment/action-programme/>
4. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EU- ROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC 2013.
<https://www.google.com/search?client=opera&q=ENVIRONMENTAL+ACTION+PROGRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
5. For the European Green Deal and 8th Environmental Action Programme
<https://eeb.org/library/priorities-for-the-european-green-deal-and-8th-environmental-action-programme/>
6. 8th Environment Action Programme: Member States ready to start negotiations with Parliament
<https://www.wiredgov.net/wg/news.nsf/articles/8th+Environment+Action+Programme+Member+States+ready+to+start+negotiations+with+Parliament+18032021152500?open>

7. Popenega V.e. 2013. ENVIRONMENTAL ACTION PROGRAMMES IN THE EUROPEAN UNION - EVOLUTION AND SPECIFIC
<https://www.google.com/search?client=opera&q=7.%09Vasile+POPEANGA,+2013.+ENVIRONMEN-TAL+ACTION+PROGRAMMES+IN+THE+EUROPEAN+UNION+-+EVOLUTION+AND+SPECIFIC&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
8. Seventh Environment Action Programme
<https://europa.eu/european-council/en/policy/3-seventh-environment-action-programme.html>Priorities
9. The Maastricht Treaty 1992/
<https://www.britannica.com/topic/European-Union/The-Maastricht-Treaty>
10. Vanhoonacker S. 2012 The Treaty of Amsterdam
<https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199546282.001.0001/oxfordhb-9780199546282-e-10>
11. Гусев А.А. Основные направления и этапы формирования экологической политики Европейского Союза <http://www.wpec.ru/text/200704171418.htm>
12. Клапцов В. М, 2010. Экологическая политика Евросоюза..
https://en.riss.ru/images/pdf/journal/2010/3/13_.pdf
13. Матвеева Е.В.. 2010. ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА ЕВРОСОЮЗА
<http://www.unn.ru/pages/e-library/vestnik/99999999 West 2010 6/48.pdf>
14. Стеблов А. Л. 2010. Экологическое право РФ и ЕС
<http://be5.biz/pravo/e005/9.html>